

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

PROBLEMS OF HUMAN RIGHT PROTECTION IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION

Донченко О.П., асистент кафедри теорії права та прав людини
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Миронюк О.І., к.ю.н.,
асистент кафедри теорії права та прав людини
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Розвиток суспільства є безперервним процесом. Явище глобалізації людських прав досліджене достатньо повно у доктрині міжнародного права та національного права України. У цьому відношенні слід згадати про те, що на сьогоdnішньому етапі становленні та розвитку сучасного суспільства глобалізація охоплює не просто правові аспекти, які мають вплив на реалізацію в повному об'ємі всіх прав людини, але і на ці процеси має вплив економічний розвиток держави, йому властиві соціальні, політичні, екологічні та культурні особливості, які теж відіграють важливу роль. Однак аналіз наукового доробку дає підстави говорити, що розгляд проблеми захисту прав людини в процесі глобалізації потребує ґрунтовнішого аналізу та комплексного підходу. Саме тому, ця робота присвячена цій проблематиці і досліджує необхідність захисту прав людини в процесі глобалізації.

Стаття присвячена теоретичному дослідженню основних напрямів впливу глобалізації на проблеми захисту людських прав у сучасному, демократичному та гуманному світі. Охарактеризовано та проаналізовано ряд актуальних проблем, що негативно впливають на ефективну реалізацію основоположних прав та свобод людини. Здійснено дослідження міжнародно правових механізмів захисту прав людини, які покликані зіграти унікальну роль у реагуванні на виклики глобалізації та використанні відкритих нею можливостей для рівності всіх у міжнародному співтоваристві.

У даній статті обґрунтовано, що головне завдання сучасності полягає в тому, щоб глобальні і локальні соціальні середовища і відповідні їм права і свободи людини не лише не протиставлялися, а й взаємно доповнювали та збагачували одне одного.

У сучасному світі кожна людина має гідність, цінність і заслуговує на визнання, повагу на захист усіх людських прав які їй належать. Взаємний вплив на захист прав людини усіх правових держав є частиною спільної спадщини всього людства, і необхідно усвідомлювати небезпеку того, що глобалізація створює загрозу правовій сфері у захисті основоположних прав та свобод людини. Глобалізація проникаючи у всі сфери суспільного життя, активно впливає на право та створює нові тенденції правового регулювання прав людини. Багатосторонні механізми покликані зіграти унікальну роль у реагуванні на виклики глобалізації та використання відкритих нею можливостей.

Ключові слова: глобалізація, права людини, обмеження прав людини, гарантії прав людини, захист людських прав, Європейський Союз, міжнародне співробітництво, індивід, універсальність.

The phenomenon of human rights globalization has been sufficiently studied in the doctrine of international law and national law of Ukraine. It should be mentioned that at the present stage of formation and development of modern society, globalization covers not only the legal aspects influencing full implementation of all human rights. These processes also depend on the economic development of the state. Social, political, environmental and cultural characteristics inherent to it also play an important role. However, the analysis of scientific background shows that the issue of human rights protection in the process of globalization requires a more thorough analysis and a comprehensive approach. That is why in this research these issues, as well as the need to protect human rights in the globalization process are considered.

The article is devoted to the theoretical study of the main directions of the impact of globalization on the problems of human rights protection in the modern democratic and humane world. Topical issues negatively affecting the effective realization of fundamental human rights and freedoms have been characterized and analyzed. International legal mechanisms for the protection of human rights intended to play a unique role in responding to the challenges of globalization and using its opportunities for the equality of all individuals in the international community have been studied.

At present, the main task is to ensure that global and local social environment and respective human rights and freedoms should not oppose, but rather complement and enrich each other. In today's world, every person has dignity, value and deserves recognition, respect and protection of all their human rights. The mutual influence of all states of law on human rights protection is part of the common heritage of humanity. Thus, it is necessary to realize the danger that globalization may threaten the legal sphere in the protection of fundamental human rights and freedoms. Globalization, penetrating all spheres of public life, actively influences the law and creates new trends in the legal regulation of human rights. Multilateral mechanisms are to play a unique role in responding to the challenges of globalization and harnessing its opportunities.

Key words: globalization, human rights, human rights restrictions, guarantees of human rights, protection of human rights, European Union, international cooperation, individual, universality.

Розвиток суспільства є безперервним процесом. Явище глобалізації людських прав досліджене достатньо повно у доктрині міжнародного права та національного права України. У цьому відношенні слід згадати про те, що на сьогоdnішньому етапі становленні та розвитку сучасного суспільства глобалізація охоплює не просто правові аспекти, які мають вплив на реалізацію в повному об'ємі всіх прав людини, але і на ці процеси має вплив економічний розвиток держави, йому властиві соціальні, політичні, екологічні та культурні особливості, які теж відіграють важливу роль. Проблеми прав людини та їх захисту присвячено багато наукових праць, і вона стала міждисциплінарної тематикою. Така загальна зацікавленість цими питаннями лежить в основі самого існування всього людського співтовариства.. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідити проблеми захисту прав людини в процесі глобалізації.

Цілоком природнім, що права людини становлять науковий інтерес для сучасних дослідників. У цьому, і полягає значний інтерес до проблем прав людини та їх захисту з боку науковців-правознавців, науковців-міжнародників, соціологів, політичних і громадських діячів тощо. Зокрема дослідженні людських прав в умовах глобалізації приділяли такі фахівці зарубіжних країн, серед них особливе наукове визнання здобули напрацювання визначних мислителів, з-поміж яких варто згадати З. Баумана, У. Бека, К. Омае, С. Стрейнджа, Е. Тоффлера, М. Фуко, Ю. Хабермаса, Дж. Ролза, Ф. Фукуяму та ін. Деякі аспекти розглядали такі вітчизняні науковці, як Л. Васечко, І. Жаровська, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, В. Сальникова, О. Скакун та ін.

Однак аналіз наукового доробку дає підстави говорити, що розгляд проблеми захисту прав людини в процесі глобалізації потребує ґрунтовнішого аналізу та комплексного підходу.

Метою нашого дослідження виступає аналіз захисту прав людини в процесі глобалізації. А саме тому, що після того, як світ вступив у нове тисячоліття, будь-які науково-дослідні розвідки розпочинаються з питання, що таке сучасна глобалізація, яких форм вона набуває сьогодні, чи насправді вона є такою вкрай необхідною складовою ефективного захисту людських прав у сучасному, демократичному та гуманному світі, чи все ж таки вона справляє негативний вплив на суспільне життя, якого будь-що треба уникнути, чи можна без неї обійтись або навіть і обминути.

Інтенсивний процес глобалізації, що спостерігається протягом останніх десятиліть, викликає багато дискусій серед науковців різних галузей. Проблемам глобалізації та її наслідкам присвячено багато сучасних досліджень. Науковці детально зупиняються на таких аспектах глобалізації, як: геополітичні зміни сучасного середовища; глобальні трансформації та безпека розвитку політичних, економічних, соціальних систем; еволюція міжнародних відносин; співвідношення глобальних та національних факторів; проблеми глобальних трансформацій; міжнародна економічна безпека, міжнародний тероризм та інші.

Ми б хотіли звернути увагу на те, як глобалізаційні процеси впливають на права людини, які недоліки міжнародного та національного законодавства існують у сфері захисту прав людини. Безумовно, сьогодні держава, яка притримується міжнародних стандартів у сфері прав людини з точки зору світового суспільства, має більш легітимні позиції на міжнародній арені. В результаті чого індивід, який вважає себе громадянином окремої країни, в той же час відчуває себе і громадянином усього світу, так як те, що відбувається у всьому світі чи навіть в одній частині Земної кулі, має наслідки і для нього самого, як окремої особи.

На думку багатьох людей «глобалізація» – це неминучий процес, який рухається за допомогою нових технологій в сфері електронних комунікацій і транспорту, який дає можливість інформації, людям, капіталам і товарам перетинати кордони та досягати самих віддалених куточків нашої планети з неабиякою швидкістю. Глобалізація перетворює наш світ у глобальну громаду і несе з собою правові, політичні та економічні зміни, які відкривають безпрецедентні можливості для розквіту усіх її жителів та захисту їх прав. Сучасний період розвитку суспільства характеризується якісно новим станом, який визначається, як процес глобалізації – всесвітній процес, що об'єднує національні утворення в єдину систему. Сучасні глобалізаційні процеси прагнуть зблизити національні правові системи, створити єдині правові стандарти, насамперед у галузі прав людини. І саме тому, в умовах глобалізації права, свободи, обов'язки людини посідають основне за важливістю місце порівняно з іншими правовими явищами.

Глобалізація – це об'єктивне явище, яке зачіпає всі народи і всі країни планети. Під глобалізацією розуміють об'єктивно існуючий період розвитку людської цивілізації, який обумовлений появою та усвідомленням загальнопланетарних проблем, пошуком нових способів і методів їх вирішення.

Таким чином, глобалізація людських прав, з одного боку, це об'єктивний феномен, який має місце в діяльності світового рівня, а з іншого – вона розкривається як сукупність процесів, таких як уніфікація, універсальність та стандартизація. При цьому, як справедливо зазначають науковці ці процеси виникли не сьогодні, а були підготовлені всіма рівнями попереднього розвитку людства і людини. Це також інтенсифікація всесвітніх суспільних зв'язків, які охоплюють найвіддаленіші куточки земної кулі і події, що трапляються в одному місці, впливаючи на ситуацію в іншому.

Нині процес єднання людства долає вже не лише національні й регіональні межі, а вийшов на світову арену і відображається у глобалізації світового розвитку.

Оскільки природні тенденції до єдності людства реалізуються не лише безпосередньо, але і через процес виробництва, обміну, інформацію, духовні зв'язки між народами, то саме промислова цивілізація із значним зростанням виробництва значно посилила цей процес. У цілому тенденція до єдності людства має прогресивний характер і відображається у посиленні зв'язків між представниками різних націй і народностей, в інтернаціоналізації виробництва і обміну, у використанні досвіду побудови політичних структур, захисті прав людини, у зростанні інформації, обміні духовними цінностями, появи наднаціональних і наддержавних структур та ін. Глобалізація постає очевидним домінуючим фактором, який формує загальнолюдські інтереси і цінності, й на цій основі об'єктивно виникає потреба створити єдині для всього людства універсальні права.

Слід визнати, що універсальний характер глобальних проблем захисту людських прав вимагає багатосторонніх рішень. Вплив глобалізації на економічне, політичне, правове і соціальне життя держав і народів відбувається в різних формах і різними методами. Що стосується результатів такої дії, то їх потужність і спрямованість залежить від багатьох чинників, серед яких особливе місце займає правова сфера.

Ще тоді коли у «зародку» громадянського суспільства у низці країн світу закладалися підвалини державного розуміння свободи, волі, рівності, демократії, тощо. Ці визначальні засади людини і громадянина, стали в основу у проголошеній Декларації незалежності США (1776 р.) та інших міжнародних актах. Саме у цьому документі, який є основоположним документом Сполучених Штатів Америки, законодавець чітко визначає такі наріжні доктринальні, засадничі правові та світоглядно-філософські положення: «Ми вважаємо очевидними такі істини: всі люди народжені рівними і всі вони одаровані своїм Творцем деякими невід'ємними правами, до яких належать: життя, свобода і прагнення до щастя. Для забезпечення цих прав, створені серед людей уряди, які одержують свою справедливу владу за згодою тих, ким управляють».

Сьогодні міжнародні правозахисні організації, у своїй діяльності керуються різними формами контролю та захисту прав людини, серед яких прийняття загальнообов'язкових міжнародно-правових актів, доповіді держав-учасниць тощо. Хотілося б також зазначити і про такі заходи, зокрема в рамках ООН, як проведення конференцій, спеціальних сесій, запровадження міжнародних днів захисту прав людини. Крім того, запроваджено різноманітні економічні, освітні програми для встановлення діалогу між націями, роз'яснення суті універсального характеру прав людини, отже міжнародна спільнота намагається зробити все можливе втілення ідеї захисту права кожної людини. Але все ж таки існують проблеми з якими стикаються особи у сфері захисту їх прав.

На нашу думку, не можна стверджувати, що всі права (політичні, громадянські, економічні, соціальні, культурні) однаково важливі для людини і при цьому доказувати, що слабо розвинуті країни в економічному плані можуть лише забезпечити мінімальний рівень соціальних та економічних прав. Хто визнав цей мінімум? Що робити, якщо деякі країни не в змозі забезпечити цей мінімальний рівень? В умовах глобалізації виникає необхідність захистити права людей, держави яких через бідність не можуть забезпечити рівні права для своїх громадян, наприклад – право на належне харчування. Хоча право на харчування являється частиною більш широкого права – права на достатній життєвий рівень. Широка поширеність крайніх злиднів перешкоджає повній реалізації та ефективному здійсненню прав людини. Термінове зниження гостроти цієї проблеми і її остаточне вирішення повинні залишатися першочерговим завданням міжнародного співтовариства.

Після трагічних подій у Вашингтоні та Нью Йорку 11 вересня 2011 року на регіональному та національному рівнях здійснюються різні кроки по боротьбі з міжнародним тероризмом. Наприклад, введено єдиний ордер в Євросоюзі для арешту злочинців, що може мати і негативні наслідки, особливо для осіб, що не є громадянами держав – членів Євросоюзу, а також по відношенню до права на свободу пересування і права на політичний притулок

З цим підходом ЄС включається у внутрішні проблеми держав, які зустрічаються з проблемами етнічного чи національного сепаратизму. Тому одним із способів захисту прав людини – це домовленість держав під час укладання міжнародних договорів з прав людини. А держави які приєдналися, зобов'язані прийняти необхідні міри для захисту (з допомогою компетентних органів) порушеного права, будь якого суб'єкта права [7, с. 247–251].

У нинішніх умовах глобалізації необхідно створити ефективні механізми для проведення розслідування і кримінального переслідування по факту злочинів, які скоєні військовослужбовцями своїх власних військових сил і для захисту жертв таких правопорушень.

Аналізуючи ряд справ, щодо захисту людських прав, можна дійти до висновку, що зменшуються гарантії захисту та безпеки правозахисників і правозахисних організацій. Необхідно щоби злочини які здійснені проти захисників прав людини не залишались нерозкритими, а винні особи не покарані.

Для багатьох держав, а також і для України актуальними залишаються проблеми боротьби з торгівлею людьми, рівності всіх перед законом, расовою дискримінацією, расизмом, ксенофобією, тощо. У процесі глобалізації слід керуватися фундаментальними принципами, що лежать в основі всієї сукупності прав людини, такими як справедливість, участь, підзвітність, недискримінація, прозорість, інклюзивність і рівність як на національному, так і на міжнародному рівнях, що забезпечують повагу різноманіття, терпимість, а також міжнародне співробітництво і солідарність.

Головне завдання полягає в тому, щоб глобальні і локальні соціальні середовища і відповідні їм права і свободи не лише не протиставлялися, а й взаємно доповнювали та збагачували одне одного.

Важливими умовами державної політики у сфері захисту прав людини та громадянина демократичних держав є те, що вона формується у відповідності до сучасних

викликів та потреб суспільства, враховуючи міжнародні стандарти, закріплені в міжнародних нормативно-правових актах. Тому кожна цивілізована, сучасна і демократична держава бере на себе зобов'язання захистити права людей, через свої державні органи влади і такий обов'язок покладається і на все громадянське суспільство, приватні структури, підприємства та кожного окремо громадянина. Через це, важливим є той факт, що в основі державної політики сучасної демократичної держави також має лежати завдання підвищення рівня правосвідомості та правової обізнаності суспільства. І лише міцна ефективна кооперація і двосторонній зв'язок держави та громадянського суспільства здатні забезпечити ефективне регулювання сфери захисту прав людини та громадянина. Усе це закладає міцний і дієвий світоглядний фундамент, а також основні правові засади взаємовідносин людини й держави. Відповідно, розбудова української державності та процес демократизації суспільства органічно пов'язані з розвитком прав і свобод громадян України та посилення їх конституційних гарантій.

Нинішній процес глобалізації являється неминучим, він являє собою результат рішень, людей які його приймають. Він може і має бути перенаправлений таким чином, щоб перетворитися у демократичний процес, центральне місце в якому у якості учасників займали би люди. Ми, люди різного віку, а особливо молодь, яка представляє майбутнє покоління – вимагаємо підтримати це транснаціональне громадянське суспільство, яке уже сьогодні формується на світовій арені у вигляді безпрецедентних контрактів, зв'язків, обмінів та взаємозв'язків між народами, групами, общинами та організаціями. Перед нами – розвивається нове суспільне розуміння, у якому загальну цінність отримує мир, рівність, свобода, соціальна справедливість, демократія, реалізація та захист прав людини. Тому, кожна людина має гідність, цінність і заслуговує на визнання, повагу на захист усіх людських прав які їй належать.

Взаємний вплив на захист прав людини усіх правових держав є частиною спільної спадщини всього людства, і необхідно усвідомлювати небезпеку того, що глобалізація може створювати загрозу правовій сфері у захисті основоположних прав та свобод людини. Глобалізація проникаючи у всі сфери суспільного життя, активно впливає на право та створює нові тенденції правового регулювання прав людини. Багатосторонні механізми покликані зіграти унікальну роль у реагуванні на виклики глобалізації та використання відкритих нею можливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марченко М.Н. *Государство и право* в условиях глобализации / М. Н. Марченко. М. : Проспект. 2011. 399 с.
2. Стеценко С. Г. Глобалізація та право: національний вимір : монографія / С. Г. Стеценко, Л. О. Васечко. К. : Атіка, 2012. 132 с.
3. Волинець В. Забезпечення міжнародної інтеграції та співпраці як функція сучасної української держави: правові аспекти. *Юридична Україна*. 2013. № 2. С. 8–14.
4. Лінецький Л. М. Деякі питання участі України у глобалізованому міжнародному світі. *Сучасний політичний процес: стан та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2013. С. 84–86.
5. Хабиров Р. Ф. Глобалізація, суверенитет, права человека. *Юридический мир*. 2007. № 10. С. 45–49.
6. Миронюк О. І. Проблеми прав людини та їх розвиток в сучасних глобалізаційних умовах. *Trends in the development of modern scientific thought* : X Міжнар. наук.-практ. конф. Канада:Ванкувер, 2020. С. 247–251.
7. Сучасні проблеми міжнародного права. *Liber Amicorum* до 60-річчя проф. М. В. Буроменського : моногр. / авт.кол. ; за ред. В. М. Репецького та В. В. Гутника. Львів, Одеса : Фенікс, 2017. 564 с